

מדיניות-חוץ פרוגרסיבית כלפי מזרח תיכון משתנה

סיכום טריאלוג מדיני ישראלי-גרמני-אמריקאי שהתקיים בגרמניה ביוני 2017

במזרח התיכון שוררת כיום מציאות חדשה, שנובעת מהשינויים שהתחוללו באזור בעקבות האביב הערבי. מציאות זו מתאפיינת באתגרים ביטחוניים ובשינויים בתפקידים האזוריים שממלאות רוסיה, ארה"ב ומדינות אחרות. היא מושפעת גם מתהליכים גלובליים, כמו התגברות הפופוליזם והלאומנות, ומעמידה את הסדר הבינלאומי במבחנים חדשים. לאור זאת, התקיים בברלין, ב-23-21 ביוני 2017, הסבב השלישי של הטריאלוג המדיני הישראלי-גרמני-אמריקאי של [קרן פרידריך אברט](#), [מיתוים - המכון הישראלי למדיניות חוץ אזורית](#), וה-[Middle East Institute](#), בהשתתפות דיפלומטים, פוליטיקאים, חוקרים, פעילי חברה אזרחית, וראשי מכוני מחקר ומדיניות.¹ הדיונים התמקדו בסוגיות שקשורות למדיניות גרמניה וארה"ב ביחס למזרח התיכון, לתהליך השלום הישראלי-פלסטיני, למלחמה בסוריה והשלכותיה, ולתפקידן של תורכיה, איראן וקטאר. הטריאלוג כלל תדרכים ודיונים עם חברי פרלמנט וגורמי מדיניות גרמנים, והושם בו דגש על ניתוח והבנה של נקודת המבט הגרמנית. מסמך זה מסכם את התובנות העיקריות שעלו במהלך סבב השיחות. הוא איננו משקף בהכרח הסכמה בין כלל המשתתפים והארגונים.

א. אתגרים למדיניות החוץ והביטחון של גרמניה במזרח התיכון

1. מדיניות גרמניה במזרח התיכון

גרמניה מתמודדת עם שאלה של זהות: כיצד עליה לעצב ולהגדיר את תפקידה החדש בסדר הבינלאומי המשתנה? על מנת להשיב על השאלה, מקבלי ההחלטות הגרמנים צריכים לגשר על הפער בין הדימוי העצמי של גרמניה לבין הציפיות ממנה בעולם. בזמן שארה"ב תחת טראמפ נסוגה מעמדת ההנהגה שלה בזירה הבינלאומית, גורמים פרוגרסיביים במקומות שונים בעולם לוטשים עיניים אל גרמניה בתקווה שהיא תיקח על עצמה למלא את החלל שנוצר. זאת, בזמן שגרמניה שרויה בעיצומו של תהליך הגדרת תפקידה המדיני והצבאי בעולם, ובמזרח התיכון בפרט, ובעיצומו של דיון פנימי לגבי היקף תקציב הביטחון שלה.

מעורבותה של גרמניה במזרח התיכון נשענת על שלושה צירים: בראש ובראשונה מאמצים פוליטיים ומדיניים, ולצדם סיוע הומניטרי ומעורבות צבאית. בראש סדר העדיפויות המזרח תיכוני של גרמניה נמצאים המלחמה בסוריה, החתירה ליציבות אזורית, והמאבק בדאע"ש. גרמניה מספקת סיוע הומניטרי לירדן ולבנון על מנת לקדם בהן יציבות, מעורבת בטיפול במשברים בתימן ובלוב, ומגלה פעלתנות מדינית סביב הסכסוך הישראלי-פלסטיני והסכם הגרעין עם איראן.

¹ הסבב הראשון של הטריאלוג התקיים בארה"ב בנובמבר 2015, ועסק ב"כיוונים אסטרטגיים לישראל אל מול מזרח תיכון מתפורר". לקריאת הסיכום: http://mitvim.org.il/images/Hebrew_-_Israeli_strategic_outlook_in_a_disintegrating_region_-_Mitvim-FES-MEI_summary.pdf הסבב השני של הטריאלוג התקיים בישראל באפריל 2016, ועסק ב"אתגרים לדמוקרטיה וללכידות החברתית". לקריאת הסיכום: http://mitvim.org.il/images/Challenges_to_Democracy_and_Social_Cohesion_-_FES-Mitvim-

הצעדים שנוקטות לאחרונה רוסיה ותורכיה בסוריה מעידות על חזרה של מדינאות כוחנית לזירה המזרח תיכונית. גרמניה אינה מעוניינת להפעיל כוח באזור ולכן השפעתה בו היא מוגבלת. העוצמה הגרמנית רבה יותר כאשר היא פועלת במסגרת האיחוד האירופי, אולם שם עליה להיאבק קודם כל על מנת לגבש קונצנזוס סביב עמדותיה ועל מנת לרתום את האיחוד לפעולה. לאינטרסים ולכוח המוגבלים של גרמניה במזרח התיכון יש יתרון, והוא העובדה שגרמניה זוכה ללגיטימיות רבה מצד שחקנים שונים באזור ונתפסת כמתווכת הוגנת במחלוקות שונות ביניהם.

2. יחסי גרמניה-ישראל והסכסוך הישראלי-פלסטיני

המדיניות המסורתית של גרמניה היא להבחין בין יחסיה הביטורליים עם ישראל לבין הסכסוך הישראלי-פלסטיני. ואולם, כאשר נראה שממשלת ישראל נסוגה מפתרון שתי המדינות, קשה יותר לגרמניה לשמר את ההבחנה הזאת. בגרמניה שוררת תמימות דעים כי פתרון שתי המדינות הוא הפתרון המקובל היחיד לסכסוך. למרות שזהו גם הפתרון המועדף על רוב הציבור בישראל, ממשלת ישראל הנוכחית אינה בעלת רצון פוליטי לקדם אותו. גורמים מדיניים בגרמניה מזהירים כי המשך הסטטוס קוו בין ישראל לפלסטינים מרחיק את פתרון שתי המדינות, ועלול להוביל לקריסת הרשות הפלסטינית. זהו תהליך שמייצר אפקט שלילי, שעיקרו חיזוק הגורמים הקיצוניים יותר בחברה הפלסטינית.

בגרמניה יש פער גדל בין המדיניות החיובית של הממשלה ביחס לישראל לבין דעת הקהל. רוב אזרחי גרמניה תומכים בהכרה במדינה פלסטינית, ומתנגדים בחריפות למדיניות ההתנחלויות של ישראל בשטחים. בעתיד עשוי פער זה להשפיע גם על המדיניות שתבחר ממשלת גרמניה לנקוט כלפי ישראל. לגרמניה יש מחויבות היסטורית מתמשכת לביטחון ישראל, וזה לא ישתנה. אולם, היחסים המדיניים בין המדינות מתאפיינים במתיחות גוברת, לאור מספר אירועים שהתרחשו בחודשים האחרונים. גרמניה מעוניינת לפתור את המחלוקות עם ישראל באמצעות דיפלומטיה שקטה, אבל מומחים גרמנים סבורים כי הגישה בירושלים היא שונה וכי התנהלותה של ישראל כלפי גרמניה אינה עולה לאחרונה בקנה אחד עם הידידות והאמון ההדדי בין המדינות. דוגמה בולטת לכך היא החלטת ראש ממשלת ישראל, נתניהו, לבטל באופן פומבי ומופגן את פגישתו המתוכננת עם שר החוץ הגרמני גבריאלי, על רקע פגישתו של גבריאלי עם נציגי בצלם ושוברים שתיקה. גרמניה לא מעוניינת לבודד את ישראל, אך תקריות מסוג זה מעידות על כך שישראל מבודדת את עצמה ומתרחקת מידידותיה המסורתיות.

גרמניה מודאגת מתהליכים אנטי-דמוקרטיים שמתרחשים בישראל, ובראשם מהלכי חקיקה דוגמת חוק ההסדרה, שנועד לאשר בדיעבד את חוקיותן של התנחלויות ישראליות שנבנו על אדמה פרטית (הצעה זו מוקפאת כרגע על ידי בית המשפט העליון של ישראל). בעיני גרמניה, הצעות חקיקה כאלו חוצות קו מסוכן ומלבות שיח ציבורי המערער על יסודות הדמוקרטיה.

גרמניה היא אחת המדינות הבודדות שיש לה מנפי השפעה על ישראל, ושיכולה להשמיע באוזני ישראל את דאגתה מתהליכים אנטי-דמוקרטיים ולדחוק בה לשנות כיוון (כך, לדוגמה עשתה הקנצלרית אנגלה מרקל כשאר הביעה באוזני נתניהו את התנגדותה לחוק העמותות). ואולם, העובדה שארה"ב תחת טראמפ אינה שותפה למהלכים אלה מונעת מגרמניה לעשות זאת באופן ישיר ויעיל יותר. ברלין חשה כי אם וושינגטון אינה מגלה מעורבות ומפעילה לחץ על ישראל, הרי שיכולתה של גרמניה לפעול היא מוגבלת יותר. בנאומה בכנסת, מרקל אומנם השמיעה ביקורת חריפה יותר מאשר בעבר נגד מדיניות ישראל בהתנחלויות, אך היא לא גיבתה זאת בצעדי מדיניות מעשיים. יהיה אשר יהיה, הדאגה בגרמניה לעתיד הדמוקרטיה בישראל אינה פוגעת בתמיכה המסורתית של גרמניה באינטרסים הביטחוניים של ישראל.

בכל הקשור לסכסוך הישראלי-פלסטיני, גרמניה אינה צפויה לנקוט יוזמות או צעדים עצמאיים משלה. היא מאמינה כי פעולה באמצעות האיחוד האירופי היא יעילה יותר. ואולם, לא כל המדינות החברות באיחוד האירופי מעניקות לשרת החוץ של האיחוד, פדריקה מוגריני, מרחב פעולה בנושא. מאמציה של גרמניה לגבש קונצנזוס באיחוד האירופי בנושא הישראלי-פלסטיני אינם נושאים פירות, משום שלמדינות האיחוד יש סדרי עדיפויות ואינטרסים שונים ומגוונים.

ב. השותפות הטרונס-אטלנטית והמזרח התיכון

ממשל טראמפ נסוג מן ההנהגה העולמית, והדבר בא לידי ביטוי בסוגיות שונות – מגיבוש בריתות ועד נושא הגנת הסביבה. הממשל מקצץ באופן ניכר את תקציב מחלקת המדינה ואת השפעתה, ומשרות דיפלומטיות אמריקאיות ברחבי העולם הן כיום בלתי-מאוישות. השותפות הטרונס-אטלנטית בין ארה"ב לאיחוד האירופי נשארה הדוקה, אולם היא נתקלת באתגרים, כמו סוגיית המימון לנאט"ו, הנסיגה האמריקאית מהסכם פריז בנוגע לאקלים, ומדיניות ההגירה והפליטים בה נוקט טראמפ. ניכר שבנושאי חוץ טראמפ מייחס חשיבות רבה לאותן מערכות יחסים שעשויות להניב לארה"ב עסקאות כלכליות משתלמות, דוגמת אלו שנחתמו עם ערב הסעודית במהלך ביקורות של טראמפ שם (הביקור הראשון שקיים כנשיא מחוץ לארה"ב).

נקודות מחלוקת אפשריות נוספות בין ארה"ב לאירופה קשורות לסכסוך הישראלי-פלסטיני (לגביו פועל הממשל האמריקאי ללא שיתוף האיחוד האירופי) ואיראן. במחנה הפרוגרסיבי בארה"ב יש ציפייה שהשותפים באירופה ייקחו את המושכות וישאפו להנהגה מדינית בתקופה שכזאת. אולם, אין כרגע מדינה אירופית מרכזית שמוכנה ומסוגלת להרחיב את תפקידה באורח משמעותי. על כל פנים, בפני האיחוד האירופי נפתח מרחב חדש לגלות מנהיגות מדינית, ואחד מכיווני הפעולה האפשריים בכיוון זה הוא גיבוש קונצנזוס אירופי בנושא הישראלי-פלסטיני ונקיטת פעולה לאורו.

ג. החברה האזרחית בארה"ב ותהליך השלום הישראלי-פלסטיני

סירובו של ממשל טראמפ לאמץ באורח מפורש את פתרון שתי המדינות זוכה לתהודה חיובית בקרב ארגוני חברה אזרחית שמרניים בארה"ב שעוסקים בנושא. ארגונים כמו איפא"ק ממשיכים אומנם לתמוך בפתרון שתי המדינות, אך ארגונים ימניים יותר נוקטים בגישה שיוצרת זיהוי בין ישראל להתנחלויות. כך למשל, ארגון ציוני אמריקה (ZOA), שנהנה מקרבה לממשל טראמפ, מתנגד לשימוש במילה "כיבוש" ביחס למצב בשטחים הפלסטינים ושואף לגבות מחיר פוליטי מכל מי שמקנה לגיטימציה כלשהי לנקודת המבט הפלסטינית.

בה בשעה, ישנן גם מגמות הפוכות. חלקים מקרב הדור הצעיר יותר, לרבות סטודנטים יהודים, פועלים במסגרת ג'יי סטריט וארגונים פרוגרסיביים אחרים (דוגמת "קולות יהודיים לשלום" ו"סטודנטים למען צדק בפלסטין") שמציגים דגם חדש של פעולה למען ישראל. ארגונים אלה צוברים אהדה בקרב יהודים צעירים בארה"ב, שמבקשים למזג בין התמיכה העמוקה שלהם בישראל לבין התנגדותם למדיניות שלה בנושא הפלסטיני. לצדם, יש גם ציבור יהודי צעיר משמעותי שמרחיק את עצמו מעיסוק בסוגיות שקשורות לישראל, לאור ההתנגדות למדיניותה.

לאחרונה, ישנם מאמצי חקיקה גוברים בארה"ב בנושא ה-BDS, הן במישור הפדרלי והן במישור המדינתי. מאמצים אלו נתמכים על ידי ארגוני חברה אזרחית ימניים, ותכליתם היא לאסור בחוק על אבחנה בין ישראל לבין ההתנחלויות. חוקים אלה, על פי טענת מקדמיהם, נועדו לפעול נגד תנועת ה-BDS העולמית, ועל פי רוב הם אוסרים על המדינות השונות לחתום על חוזים עם חברות או עם יחידים אשר מחרימים את ישראל או "שטחים אשר נשלטים על ידי ישראל" (ההתנחלויות). ואולם, חוקים מסוג אלה נתונים לאתגרים משפטיים ופוליטיים הולכים וגוברים, המוחים על הגבלתם את חופש הביטוי, המוגן בחוקה האמריקנית, ועל העובדה שהם שוברים את המדיניות המסורתית של ארה"ב, אשר מבחינה בין ישראל לבין ההתנחלויות.

ד. תפקיד האיחוד האירופי במזרח התיכון והזדמנויות לקידום השלום

1. יוזמות בינלאומיות לקידום השלום

באיחוד האירופי אין כיום עמדה משותפת לגבי תפקידה של אירופה בתהליך השלום הישראלי-פלסטיני ולגבי מידת החשיבות של גילוי מעורבות כלשהי בנושא. מצב זה הוביל מדינות אירופיות שונות לנקוט מהלכים מדיניים משל עצמן (כמו יוזמת השלום הצרפתית) אשר לא הניבו עד כה הצלחות משמעותיות. בנוסף, האיחוד האירופי נוקט לאחרונה בפרדיגמה של "פיתוח חוסן" (paradigm of resilience) בקרב הצדדים לסכסוך, והדבר בא על חשבון מהלכים ליישוב הסכסוך. אסטרטגיה זו התגלתה כיעילה בכמה מקרים, אך היא נעדרת כלים לטיפול בסיבות היסוד של הסכסוך הישראלי-פלסטיני. היא מחזקת את התפיסה שהסכסוך יכול להיות מנוהל, בלי שאירופה תשלם על כך מחיר גבוה מדי. הדבר מצמצם את תחושת הדחיפות באירופה באשר למעורבות בתהליך השלום.

בהיעדר יוזמת שלום אמריקנית ממשית, או מנהיגות ישראלית ופלסטינית שחותרת באופן משמעותי לקידום השלום, על האיחוד האירופי להחליט כיצד יתמודד עם המגמות השליליות בשטח וכיצד ביכולתו לסייע לקידום תנאים שיאפשרו בעתיד תהליך שלום מוצלח. כיוון פעולה אחד הוא של הקצאת משאבים רבים יותר לקידום יציבות ברצועת עזה ולפתרון המשבר ההומניטרי החמור השורר שם. התמקדות אפשרית של האיחוד ברצועת עזה אינה צריכה להיות מוגבלת רק לסוגיות ביטחון, אלא לעסוק גם בפיתוח, זכויות אדם, ומתן מענה לצרכי יומיום של התושבים. אירופה יכולה גם להשקיע מאמצים בשיפור הממשל הפלסטיני, ברמה המוניציפלית והלאומית כאחד. האיחוד האירופי הוא תורם גדול לרשות הפלסטינית, והדבר מאפשר לו לסייע בבניית יכולות שיסייעו להיווצרותה של מדינה פלסטינית בת קיימא.

אירופה יכולה גם לסייע לקידום תהליך הפיוס הפנים-פלסטיני, ולהמשיך במאמצים למסד את הקונצנזוס האירופי סביב הקביעה שההתנחלויות מזיקות לתהליך השלום וכי מעמדן החוקי שונה מזה של ישראל בגבולות 1967. האיחוד האירופי יכול, למשל, לפעול ליישום החלק בהחלטת מועצת הביטחון 2334, שקורא לאבחנה בין ישראל לבין ההתנחלויות. רוב מדינות האיחוד האירופי לא יישמו עד כה את ההנחיות בעניין סימון מוצרים שמקורם בהתנחלויות, והאיחוד יכול להקים קבוצות עבודה שידונו בכך ויקדמו את יישום ההחלטה.

2. תמריצים חיוביים ותמריצים שליליים

הצעת האיחוד האירופי לישראל לכוון עמה (ועם המדינה הפלסטינית העתידית) שותפות מועדפת מיוחדת לאחר השגת שלום, לא הצליחה לשנות את "מפת חישובי הכדאיות" של ישראל לגבי סיום הסכסוך עם הפלסטינים. אף תמריץ בינלאומי לשלום שהוצג לישראל עד כה לא הצליח בכוחות עצמו לחולל שינוי. במצב זה, יש שתי אפשרויות: האחת, לברר האם קיימת חבילת תמריצים בינלאומית כוללת, שעשויה לשנות באופן יסודי את תמונת האינטרסים. חבילה שכזאת יכולה לכלול את הצעת האיחוד האירופי, יוזמת השלום הערבית וערבויות ביטחון אמריקאיות. הרעיון לגבש חבילת בינלאומית של תמריצים פוליטיים וכלכליים לשלום אומץ ביוזמת השלום הצרפתית ועל ידי מועצת שרי החוץ של האיחוד האירופי, אך טרם יושם.

האפשרות השנייה, שיכולה להתבצע במקביל, היא שהאיחוד האירופי יפעל להגביר את המחיר שתשלם ישראל על דבקות בסטטוס קוו והמשך הרחבת התנחלויות. האיחוד האירופי הוא שותף הסחר הגדול ביותר של ישראל, אולם עד כה הוא לא השתמש בזה כמנוף לחץ כלכלי נגד ההתנחלויות והכיבוש (או למשל בצעדים שקשורים למדיניות לגבי אשרות כניסה לאיחוד). על מנת שהאיחוד האירופי יוכל לעשות כן, מנהיגים באירופה צריכים קודם כל להגדיר לעצמם לאיזו מטרה הם חותרים, ולשתף את ישראל בכך: האם מטרתם היא מימוש מלא של פתרון שתי המדינות, הפסקת הגידול בהתנחלויות, או שמא משהו אחר?

ה. רוסיה ואיראן במזרח התיכון

1. היחסים בין האיחוד האירופי לבין איראן

הסכם הגרעין עם איראן יצר בסיס מחדש ליחסים ושיתוף פעולה בין האיחוד האירופי לאיראן. האיחוד מחויב לממש את ההסכם ולבחון אפשרויות להרחבת הקשר עם איראן. הוא הודיע כי ייסוג מההסכם רק אם איראן תפר אותו באופן משמעותי, וכי לא יילך בעקבות ארה"ב אם זו תיסוג מההסכם ללא ראיות מהימנות להפרות.

לצד זאת, הסכם הגרעין לא מסיים את המתיחות שקיימת בין אירופה לאיראן, משום שהוא עוסק רק באחת מבין ארבע המטרות שהאיחוד הגדיר בנושא האיראני כבר במהלך שנות ה-90. נוסף על פרויקט הגרעין האיראני, אירופה מודאגת מעמדת טהראן בנושא השלום במזרח התיכון, מפעולות שנוקטת איראן לערעור היציבות באזור ולתמיכה בטרור, וממצב זכויות האדם בתוך איראן עצמה. הרחקת האיום הגרעיני האיראני היא חשובה, אך גם הסוגיות האחרות, שמרכזיותן עולה ככל שאיראן מעמיקה ומרחיבה את מעורבותה בלבנט.

בעוד המדיניות האמריקאית ביחס לאיראן מדגישה את "המקלות" – הסנקציות הכלכליות על איראן, האיחוד האירופי מדגיש יותר את "הגזרים" – האפשרויות לשיתוף פעולה כלכלי. כתוצאה מכך, ובמאמץ להגדיל את המעורבות האירופית בנושא האיראני, הובילה מוגרני בשנת 2016 משלחת אירופית לאיראן כדי לדון בנושאי סחר, אנרגיה, סביבה, ומדע. הרחבת שיתוף הפעולה הייתה מטרה בפני עצמה של הביקור הזה, בה במידה שהיא תורמת להבטחת היציבות של הסכם הגרעין. האיחוד האירופי צפוי להמשיך לנקוט ביחס לאיראן מדיניות שמבוססת על שלושה צירים: יישום הסכם הגרעין, הרחבת שיתוף הפעולה היכן שאפשר ובנושאים בהם הוא עשוי להיות מועיל, וטיפול בהתנהלות של איראן במזרח התיכון.

עמדותיו של טראמפ יוצרות מחלוקת בין ארה"ב לאירופה בנוגע לעתיד הסכם הגרעין ולדרך היעילה ביותר להתמודד עם המהלכים האזוריים של איראן ועם תמיכתה בארגוני טרור. ארה"ב ואירופה צריכות למנף את הרצון המשותף שלהן בבלימת איראן לכדי שיתוף פעולה, ולעשות זאת מבלי לפגוע בהסכם הגרעין. ייתכן שישנה אפשרות לעשות זאת על ידי מינוף הרצון המשותף של שחקנים בינלאומיים ואזוריים שונים בהבסת דאע"ש לכדי שיתופי פעולה נוספים. ארה"ב ואירופה צריכות להרכיב במשותף חבילה מדינית שמשלבת "מקלות" (מודל המבוסס על הרתעה ועל קווים אדומים) ו"גזרים" (הטבות כלכליות), שתאפשר התקדמות. כוחן של הטבות כלכליות משופרות תלוי במידה רבה בשאלה כמה גישה תהיה מוכנה ארה"ב להעניק לאיראן לשווקים הבינלאומיים. שיתוף הפעולה בין ארה"ב לאיחוד האירופי היה גורם מרכזי בהצלחת המשא ומתן על הסכם הגרעין. יש צורך לפתח דגם דומה של שיתוף פעולה גם כיום, במטרה להגביל את השפעתה של איראן במזרח התיכון ולהגביר את היציבות באזור.

2. סוריה ורוסיה

גרמניה סבורה כי פתרון מדיני למלחמה בסוריה יוכל להימצא אך ורק באמצעות שיתוף פעולה בין מספר שחקנים אזוריים בעלי השפעה, וכי היריבות המתמשכת בין ערב הסעודית לבין איראן פוגעת בסיכוי להשגת הסדר בסוריה. השיחות בז'נבה, שהתנהלו בגיבוי ארה"ב והמערב, הסתיימו בכישלון. במקביל, מעורבותה של רוסיה והשפעתה בסוריה הולכות ומעמיקות. רוסיה היא כוח צבאי משמעותי ביותר באזור, והיא פועלת לצדה של איראן, שחותרת להגן על משטר אסד, לשמר את מערכת היחסים שלה עם חיזבאללה, ולייצר "סדר שיעי" באזור הלבנט. רוסיה אינה מושכת את ידיה גם מהזירה המדינית: בשיתוף פעולה עם תורכיה ואיראן היא ייסדה את מסלול השיחות באסטנה, מסלול מקביל לזה שבז'נבה ובעל השפעה רבה יותר ממנו.

בגרמניה לא רואים בעין יפה את המסלול המקביל שיצרה רוסיה, בפרט לאור העובדה שמוסקבה וטהראן ממשיכות להפיז בסוריה בצד כוחותיו של אסד. מנקודת מבטה של גרמניה, ההצהרות המדיניות של רוסיה עומדות בסתירה לפעולותיה הצבאיות. באופן רחב יותר, גרמניה עוקבת אחר הגדלת המעורבות של רוסיה ברחבי העולם, כולל האפשרות של מעורבות רוסית במערכות בחירות בגרמניה.

לצד הדומיננטיות הרוסית הנוכחית בסוריה, התפקיד העתידי של רוסיה במזרח התיכון אינו ברור עדיין. פוטין הצליח בבניית התדמית של עוצמה רוסית מתחדשת, בעיקר תוך מינוף חוסר שביעות הרצון ששרר במזרח התיכון ממדיניות אובמה בנושא הסורי (ובייחוד מהתנהלות אובמה בנושא הנשק הכימי בסוריה). במעגלים הרחבים יותר של האזור, רוסיה מעורבת בבניית תחנות כוח גרעיניות ברחבי המזרח התיכון, ומציעה שירותי תיווך גם בנושא הישראלי-פלסטיני. היא מחזקת את תפקידה והשפעתה גם במזרח אגן הים התיכון, באמצעות פיתוח יחסיה עם ישראל, קפריסין תורכיה ומצרים. ועדיין, יכולתה של רוסיה לייצר השפעה של ממש מחוץ לגבולותיה היא מוגבלת.

3. קטאר והמשבר במפרץ

המשבר בין קטאר לערב הסעודית, איחוד האמירויות, מצרים ובחריין נושא משמעויות אזוריות: הוא פוגע באחדות של מדינות המפרץ, ומסיט את תשומת הלב של מדינות אלה מסוגיות אזוריות אחרות. בנוסף להחלשת מועצת מדינות המפרץ (ה-GCC), המשבר מחזק את איראן. מאז שהוא פרץ, טהראן חידשה את היחסים הדיפלומטיים המלאים שלה עם קטאר, ושיפרה את הדימוי שלה שם לאחר שסיפקה לקטאר תוצרת מזון טרייה והתירה לה להשתמש במרחב האווירי האיראני. גרמניה מוטרדת מבידודה של קטאר, ומנסה לסייע לפתרון המשבר במפרץ, המטרה ארוכת הטווח של גרמניה היא שמירה על היציבות במפרץ, לצד קידום אינטרסים כלכליים שלה בקטאר. גרמניה סבורה שאין זה הוגן להעניש את קטאר או ליצור סכנת מלחמה במפרץ בשל יחסיה של קטאר עם איראן. כמו כן, בגרמניה רואים את המשבר במפרץ בתור אמתלה של מדינות האזור לפגוע בערוץ אל-ג'זירה, שהיה אחד הגורמים שהניעו את גל המהפכות שסחף את המזרח התיכון במהלך האביב הערבי.

הדעות המובעות בפרסום זה אינן משקפות בהכרח את דעותיה של קרן פרידריך אברט. שימוש מסחרי בפרסומים של קרן פרידריך אברט ללא אישור בכתב של הקרן אסור בהחלט.